

Martin Cunz

SVJETLO U PRAZONOM PROSTORU

Razmišljanje o došašću

Svake godine u isto vrijeme kad se kod kršćana pale adventske i božićne svijeće, pale se svijeće i u židovskim kućama. Za to se upotrebljava osmerokraki svijećnjak. S devetim, odatle skinutim krakom, „slugom” zapali se svijećnjak kad padne noć. Prve večeri samo jedno svjetlo, druge dva, i svake slijedeće večeri po jedno više dok ne bude zapaljeno svih osam svjetala. Pri tom se govori slijedeća izreka blagoslova: „*Blagoslovljen budi, Vječni, naš Bože, kralju svijeta, koji si nas posvetio svojim zapovijedima i naložio nam, da palimo svjetlo Hanuke. Blagoslovljen budi, Vječni, naš Bože, kralju svijeta, koji si u onim danima u ovo vrijeme učinio čudo na našim očevima.*”

Jedno mjesto iz Talmuda donosi kako je došlo do tog blagdana. „Što znači blagdan Hanuka? Naši su mudraci učili: 25. kisleva počinju dani blagdana Hanuke. Ima ih osam, u koje se ne održavaju dani žalosti i u koje se ne smije postiti. Kad su naime Grci prodrli u hram, onečistiše sve ulje, koje bijaše u hramu. Poslije negoli je ojačala vlast kuće Hasmonejaca i Grci bili pobijedeni, tražili su i nađoše samo jedan jedini vrčić s uljem, koji je bio snabdjeven s pečatom velikoga svećenika. Ulja je u njem, unutra, bilo samo toliko da gori još jedan dan. Tada se dogodi čudo, gorilo je kroz osam dana. Slijedeće godine učiniše ih blagdanima i svetkovali su ih s pohvalnim i zahvalnim pjesmama”.¹

Blagdan posvete hrama (Hanuka znači Posveta) ide natrag na pobjedu Makabejaca nad Seleukovićima g. 164. pr. Kr. Kralj Antioh IV. Epifan je, shodno svojoj politici heleniziranja, obeščastio jeruzalemski hram i pretvorio ga u bogostovno mjesto Zeusa Olimpijskoga. Židovi su bili prisiljavani da prinose žrtve stranome bogu. Tri godine kasnije uspio je Juda Makabejac poslije jedne vojničke pobjede ponovno povratiti hram njegovoj izvornoj svrsi.

U Haftari (odsjeku Proroka) za subotu blagdana Hanuke kao tumačenje Zaharijina viđenja o zlatnom svijećnjaku stoji rečenica: „Ne silom, niti snagom nego duhom mojim — riječ je Jahve nad vojskama” (Zah 4,6). U smislu toga Zaharijina mjesta Pinchas P. Grünwald tumači: „Svijeće Hanuke slikovito ne označavaju divne pobjede Hasmonejaca, nego naprotiv dozivaju u živu uspomenu

1. Babylonischer Talmud, Traktat Schabbat 21b. Usp. također pripovijest u 1. Makabejskoj knjizi, pogl. 4.

neugasivost svjetla u svetištu i obnovu židovskoga duha".² Hanuka nije junački spomendan na junake — to nažalost često čine — nego u središtu stoji vrčić s uljem, čiji sadržaj gori ne samo jedan dan nego osam dana.

Hanuka — spomen na ponovno posvećenje obeščašćenoga hrama. „Spomen”, hebr. *zikkaron*, nešto je više nego pobožno gledanje unatrag u vremena, dok je hram još stajao. „Spomen” je posadašljenje i vremensko povezivanje s onim što se spominje. U spomenu jedan povijesni događaj, što se davno zbio, postaje doživljaj, što ga ja danas mogu ponoviti. Pri tom su manje historijske činjenice, te koje dolaze u pomoć sjećanju nego izražajni simboli i slike, u slučaju Hanuke hram i svjetlo. Svjetla, što ih kroz osam večeri Hanuke Židovi postavljaju na prozore svojih stanova, „da javno čudo ispovjede”³, čine one unutra i one izvana suvremeniciima posvećenja hrama.

Pitam se ovako: Što je zapravo hram, u kojem gori osmerostruko svjetlo? Hram je prostor, u kojem Bog prebiva na tajanstven način. No, Bog u hramu stanuje tako, da ne može u njemu biti zatvoren. Bog se ne da uhvatiti u sveti prostor. Njega ne možemo „prisvojiti”. Bog ne propada kad propadne hram. „Kakvu kuću da mi sagradite? . . . Nebesa su moje prijestolje a zemlja podnožje mojim nogama” (Iz 66,1–2).

Pa ipak Bog želi prebivati u nekoj kući, iako su izvanjski hramovi zbog svoje trošnosti i neumješnosti njihovih graditelja uvijek ponovno izloženi propasti. To vrijedi ne samo za hram u Jeruzalemu nego i za hramove, koje mi kršćani izgradismo kasnije u obliku crkava, ustanova, teologija i oblika pobožnosti. Bog želi imati neki prostor među nama ljudima. On je trajno u potrazi za krovom nad glavom, iako je od početka jasno, da se pri tom radi samo o stanovima za nuždu i provizorijima. Svaki je čovjek takav prostor, u kojem skriveno prebiva Bog. Tek je pitanje, da li i čovjek to zapaža. Crkva, zajednica ili dvoje ljudi koji se vole, prostori su u kojima je Bog prisutan. Posvećenje hrama, Hanuka, je blagdan u koji mi Boga kao skrivenu stvarnost u sebe ponovno pripuštamo i činimo da tu svijetli.

Hram u Jeruzalemu imao je svoje središte: Svetište nad svetištima. Bilo je ovijeno tamom. U nj je mogao samo jedanput godišnje ući veliki svećenik, koji je tu prinosió žrtveni kad. Bog prebiva u jednom prostoru koji ničemu pravo ne koristi. Jer što mi koristi neki prostor u koji ne smijem ući i u kojem je, izuzevši neko škrto svjetlo, tamno? Soba, koja zjapi prazninom, mora ipak biti iskorištena.

Pitam se: Ima li kod mene i kod ljudi što ih susrećem prostora, koji ničemu ne koriste? Da li mi uopće uzdržavamo prazne i tamne prostore? U samima sebi, u našim odnosima, u Crkvi? Kako mi reagiramo na sve veću vanjsku i nutarnju

2. Pinchas P. Grūnewald, *Im Ewigen Kreis. Zum jüdischen KalenderJahr*, Bern: P. Lang 1980, 173 („Hasmonejci” = drugo ime za „Makabejce”).

3. Tako u Schulchan Aruch, jednoj religioznozakonskoj zbirci iz 16. stoljeća (citirano prema R.S. Ganzfried, *Kizzur Schulchan Aruch*, Basel 1969. Bd 2, str. 821).

prazninu crkava? Da li se mi sebi ukazujemo beskorisnima? Da li mi padamo u malodušnost? Ili, da li bi ovakvo stanje moglo biti povodom da razmislimo o tome, da li je Božji stan kod nas prostor, koji nam se ukazuje beskorisnim?

Imam utisak da prazni i beskorisni prostor moramo odmah nečim ispuniti, jer nam zadaje strah. Tamo gdje je tišina, valja stvoriti buku. Tamo gdje neki čovjek plače, treba ga brzo utješiti. Tamo gdje netko leži na smrt bolestan da reknemo: „Nije tako zlo, ti ćeš opet uskoro ozdraviti”. Gdje nedostaje riječi, sve se pokriva zvukom riječi. Ili se baca u aktivnost i čini se na svaki način korisnim. Vrijednost se kršćanina izvodi i u sve većoj mjeri o stupnju njegove korisnosti.

Da li se kršćanske Crkve možda nalaze u jednoj tako velikoj krizi stoga, što hoće biti tako korisne i pri tom zaboravljaju da Bog prebiva i govori tamo, gdje se prije svega ne da izvući nikakva korist? Bog nije nešto što „koristi”, ni mi ljudi, njegovi stvorovi, nismo naprosto „korisna bića”. Mi smo ljubljena bića, a to je nešto beskrajno više. Primati ljubav i dalje je davati zbiva se neovisno o koristi, koju ona donosi. Antioh Epifan obeščastio je jeruzalemski hram naredivši da se u njemu podigne carev kip. Veliko hramsko obeščaćenje danas postoji možda u tome, što smo mi korisnost uzdigli do božanske osobe i same sebe degradirali do uporabljivih „korisnih životinja”.

Hanuka je, naprotiv, blagdan u koji je hram bio ponovno posvećen. Pri tom vrčić sa čistim uljem igra određenu ulogu, on je pronađen u metežu obeščaćenoga hrama: mali ostatak prebivanja Božjeg kod ljudi. Čemu još da bude dobar? Kako dugo će produžiti? Možda krasna uspomena za jedan dan, i ništa više!

Čudo se Hanuke sastoji u tome, da neugledno i neuporabljivo ima veću trajnost od uporabljivog i korisnog. Poznati propis za Hanuku podcrtava ovu temeljnu misao: Svjetla Hanuke ne smiju ni na kakav način biti korištene. U sjaju svjetla Hanuke ne smije se npr. čitati. Na njoj se ne smije zapaliti vatra, koja bi mogla služiti nekoj svrsi. Svjetla su tu samo za to, da ih ljudi gledaju i da im se raduju.

Što znače židovska svjetla iz doba Hanuke, i što imaju reći kršćanske adventske svijeće, što se u isto doba pale, na pogled strašne tame što se spustila na zemlju? Što znači jedna molitva u usporedbi s jednim napornim radnim danom? I kakvu snagu ima smiješak što sam ga poklonio nekom čovjeku, što mimo mene prolazi smrknuta i namrgođena lica?

Povijest Hanuke pokazuje, što se događa kad se stvarno obavljaju ove beznačajne stvari. Ostanimo kod slike svjetla u hramu: Ako se ja osmjelim zapaliti jedno svjetlo ili tek jednu iskru Boga, koji se nalazi u meni, te ako preda nj iznosim brigu, tada gori vatra dalje. Jest, ona ne ostaje neplodnom, nego se još povećava. Gori sve do „osmoga dana”.

U židovstvu je osmi dan Mesijin dan. To je dan u koji svanjava novo doba: iza sedmoga dana ne slijedi više prvi dan. Kružni tijek vremena, u kojem uvijek ponovno dolazi ponedjeljak, probijen je. Slično se izražavaju i kršćanski pisci,

npr. Augustin: osmi je dan „doba dolaska našega Gospodina (adventus Domini nostri), u koji će on doći, da sudi žive i mrtve. . . Tada duše pravednika neće više biti podložne vremenu. Kao što sva vremena teku ponavljanjem sedam dana, tako se s pravom onaj dan zove osmim danom, jer neće više imati iza sebe izmjene”.⁴

Činjenica da Augustin u vezi s osmim danom govori o Gospodinu, koji dolazi a ne o Gospodinu koji je došao, mogla bi učiniti da mi kršćani izoštrimo sluh za to, da mi ne možemo Mesiju naprosto „imati”, nego skupa sa Židovima, iščekivati. Razlika se u zajedničkom iščekivanju sastoji međutim u tome, što Iščekivani nosi za nas jednako ime kao Dijete kojega rođenje u ovo doba svetkujemo.

S druge strane, osmi je dan već sada na skrovit način prisutan, naravno ne bez sedam dana „običnoga” života i ne odvojen od njih. On je također nalik osmom svjetlu na svjetiljci Hanuke, koje se svjetlo ne razlikuje od ostalih sedam. Ono je izvana jedno od tolikih svjetala. Mesijin je dan također nalik nemoćnom Djetetu siromašnih roditelja, ovijenu ovojima nelijeposti i profanosti, Djetetu koje se ne razlikuje od ostale novorođene djece. Da bi još danas ugledali svjetlo u nutrini obeščašćenoga hrama svijeta i svakoga pojedinog čovjeka, treba da Židovi i kršćani imaju vjersku odvažnost Makabejaca. Kršćanima je s njihove strane potrebna priprostitost pastira i mudrost kralja, da bi u Betlehemskom Djetetu poznali skrivenoga Mesiju te mu se poklonili.

Martin Cunz, *Ein Licht im leeren Raum, u Orientierung* (Zürich), od 15. – 31. prosinca 1981, 253–254.

S njemačkog preveo o. Franjo Carev.

4. Usp. Ennaratio in Ps. 6, pogl. 1 i 2.